

Evropsko područje visokog obrazovanja Postizanje ciljeva

Komunike sa konferencije
evropskih ministara odgovornih za visoko obrazovanje
Bergen, 19.-20. maj 2005. godine

Mi, ministri odgovorni za visoko obrazovanje u zemaljama učesnicama bolonjskog procesa, susreli smo se da bismo obavili reviziju na pola puta, te da bismo definirali ciljeve i prioritete prema 2010. godini. Na ovoj konferenciji primili smo Armeniju, Azerbejdžan, Gruziju, Moldaviju i Ukrajinu, kao nove zemlje članice Bolonjskog procesa. Svi mi dijelimo zajedničko razumijevanje principa, ciljeva i predanosti procesu, kao što je navedeno u Bolonjskoj deklaraciji i pratećim komunikacijama u Pragu i Berlinu. Potvrđujemo svoju riješenost da ćemo koordinirati svoje politike kroz bolonjski proces u cilju uspostavljanja evropskog područja visokog obrazovanja (EHEA) do 2010. godine i obavezujemo se da ćemo davati podršku novim zemljama učesnicama u cilju provođenja ciljeva procesa.

I PARTNERSTVO

Potcrtavamo centralnu ulogu institucija visokog obrazovanja, njihovog osoblja i studenata, kao partnera u bolonjskom procesu. Njihova uloga u provedbi procesa postaje sve važnija sada kada se odvijaju neophodne zakonske reforme, i mi ih ohrabujemo da nastave i intenziviraju svoje napore u cilju uspostavljanja evropskog područja visokog obrazovanja. Pozdravljamo jasno zalaganje institucija visokog obrazovanja širom Evrope za ovaj proces i uviđamo da je neophodno određeno vrijeme kako bi uticaj strukturalne promjene na nastavne programe i planove bio poboljšán, te kako bi se osiguralo uvođenje inoviranih procesa nastave i učenja koje Evropa treba.

Pozdravljamo podršku organizacija koje predstavljaju poslovne i socijalne partnere i radujemo se intenziviranju saradnje u ostvarivanju ciljeva bolonjskog procesa. Nadalje, pozdravljamo zalaganje međunarodnih institucija i organizacija koji su partneri u ovom procesu.

II REZIME

Bilježimo značajan progres u smjeru naših ciljeva, kao što je navedeno u Generalnom izvještaju *Follow-up* grupe za period 2003-2005, u izvještaju *Trends IV* Evropske asocijacije univerziteta (EUA), i u ESIB-ovom izvještaju "Bolonja u očima studenata".

Na našem sastanku u Berlinu, tražili smo od *Follow-up* grupe "izvještaj sa pola puta", koji se fokusira na tri prioriteta – sistem stepena, osiguravanje kvaliteta i priznavanje diploma, i periodi studiranja. Iz izvještaja primjećujemo da je u ova tri područja napravljen značajan napredak. Bit će važno da se osigura konzistentnost napretka u svim zemljama učesnicama. Mi u tom smislu imamo potrebu za većom

razmjenom iskustava u cilju izgradnje kapaciteta kako na institucionalnom, tako i na vladinom nivou.

Sistem stepena

Sa zadovoljstvom primjećujemo da je široko proveden sistem stepena u dva ciklusa, kojim je obuhvaćeno više od polovine upisanih studenata u većini zemalja. U svakom slučaju postoje još neke prepreke pristupu studiju između ciklusa. Dalje, postoji potreba za većim dijalogom koji bi uključivao vlade, institucije i socijalne partnere, radi povećanja zaposlenosti studente koji završe dodiplomski studij (prvi ciklus), uključujući odgovarajuće pozicije u javnim službama.

Usvajamo sveobuhvatni okvir za kvalifikacije u evropskom području visokog obrazovanja (uključujući, unutar državnog konteksta, mogućnost srednjih kvalifikacija), generalnim pokazateljima za svaki ciklus, zasnovanih na rezultatima učenja i kompetencijama, i raspone bodova u prvom i drugom ciklusu. Obavezujemo se na elaboriranje državnih okvira za kvalifikacije komaptibilnih sa generalnim okvirom za kvalifikacije u evropskom području visokog obrazovanja do 2010. godine, te da se do 2007. godine započne raditi na tome. Tražimo od *Follow-up* grupe da nas izvještava o provedbi i daljem razvoju generalnog okvira.

Potcrtavamo važnost osiguravanja komplementarnosti generalnog okvira za evropsko područje visokog obrazovanja i predloženog šireg okvira za kvalifikacije za cjeloživotno učenje, koji obuhvata opće obrazovanje, kao i stručno obrazovanje i obuku, kako se sad razvija u okviru EU. Od Evropske komisije tražimo da, kako rad na ovome napreduje, u potpunosti konsultira sve strane uključene u bolonjski proces.

Osiguranje kvaliteta

Skoro sve zemlje su napravile odredbe za sistem osiguranje kvaliteta zasnovanog na kriterijima Berlinskog kominikea i sa visokim stepenom saradnje i umreženosti. U svakom slučaju, još postoji potreba za unapređenjem, posebno u pogledu uključivanju studenata i međunarodne saradnje. Dalje, apelujemo na visokoškolske ustanove da ustraju u svojim naporima da povećaju kvalitet svojih aktivnosti kroz sistemsko uvođenje internih mehanizama i njihovu direktnu povezanost sa vanjskim osiguranjem kvaliteta.

Usvajamo standarde i smjernice za osiguranje kvaliteta u evropskom području visokog obrazovanja, koje je predložila ENQA (Evropska mreža osiguranja kvaliteta). Obavezujemo se da ćemo uvesti predloženi model za međusobni pregled agencija za osiguranje kvaliteta na državnoj osnovi, poštujući pri tome zajednički prihvaćene smjernice i kriterije. Pozdravljamo principe evropskog registra agencija za osiguranje kvaliteta na osnovu državnog izvještaja. Tražimo da ENQA dalju provedbu razvija u saradnji sa EUA, EURASHE i ESIB-om, sa povratnim izvještajem putem *Follow-up* grupe. Potcrtavamo važnost saradnje državno priznatih agencija u cilju jačanja uzajamnog priznanja akreditacija ili odluka osiguranja kvaliteta.

Priznavanje diploma i trajanje studija

Zapažamo da 36 od 45 zemalja učesnica još nije ratificiralo Lisabonsku konvenciju. Apelujemo na sve koji to do sada nisu učinili da to na vrijeme učine. Obavezujemo se na osiguranje pune provedbe njenih principa, te njihovo inkorporiranje u državno zakonodavstvo na adekvatan način. Pozivamo sve zemlje učesnice da iznesu sve probleme priznanja, koje su identificirale ENIC/NARIC mreže. Napraviti ćemo nacrt akcionih planova za poboljšanje kvaliteta procesa povezanih sa priznanjem stranih kvalifikacija. Ovi planovi će biti dio državnog izvještaja svake zemlje za narednu ministarsku konferenciju. Podržavamo sve tekstove u sklopu Lisabonske konvencije i pozivamo sve državne vlasti i druge učesnike da priznaju zajedničke stepene dodijeljene u dvije ili više zemalja evropskog područja visokog obrazovanja.

Razvoj državnih i evropskih okvira za kvalifikacije vidimo kao mogućnost za dalje ugrađivanje cjeloživotnog učenja u visoko obrazovanje. Sa visokoškolskim ustanovama i drugima ćemo raditi na unaprjeđenju priznavanja ranijeg učenja, uključujući, gdje je to moguće, neformalno i informalno učenje za pristup visokom obrazovanju, kao elemente visokoškolskih programa.

III DALJI IZAZOVI I PRIORITETI

Visoko obrazovanje i istraživački rad

Potcrtavamo važnost visokog obrazovanja u daljem razvoju istraživačkog rada i važnost istraživačkog rada u podsticanju visokog obrazovanja za ekonomski razvoj naših društava i za socijalnu koheziju. Zapažamo da naponi na uvođenju strukturalnih promjena i poboljšanja kvaliteta učenja ne bi trebali odstupati od jačanja istraživačkog rada i inovacija. Potcrtavamo, stoga, važnost istraživačkog rada i obuke za naučnoistraživački rad u održavanju i poboljšanju kvaliteta i povećanju kompetencija i atraktivnosti evropskog područja visokog obrazovanja. U cilju postizanja boljih rezultata, uviđamo potrebu da poboljšamo protok informacija između sektora visokog obrazovanja i ostalih sektora istraživačkog rada u našim zemljama i između EHEA i ERA (Evropsko područje istraživanja).

Za dostizanje ovih ciljeva, doktorski nivo kvalifikacija mora u potpunosti biti usaglašen sa generalnim okvirom za kvalifikacije evropskog područja visokog obrazovanja, koristeći pristup baziran na rezultatima. Glavna komponenta dokorskog školovanja jeste poboljšanje znanja putem izvornog istraživanja. Uzimajući u obzir potrebu za strukturalne programe doktorata i potrebu za transparentnim nadzorom i procjenom, zapažamo da normalno trajanje trećeg ciklusa u većini zemalja iznosi 3-4 godine redovnog studija. Apeliramo na univerzitete da njihovi doktorski programi promoviraju interdisciplinarnu obuku i razvoj prenosivih vještina, čime se odgovara na potrebe šireg tržišta rada. Moramo ostvariti generalni porast broja doktoranata koji će se baviti istraživačkim radom u evropskom području visokog obrazovanja. Mi polaznike trećeg ciklusa smatramo i studentima, a i mladim istraživačkim radnicima. Bolonjsku *Follow-up* grupu zadužujemo da pozovu Evropsku asocijaciju univerziteta da, zajedno sa drugim zainteresiranim partnerima, pripremi izvještaj, pod odgovornošću *Follow-up*

grupe, o daljem razvoju osnovnih principa za programe doktorskih studija, koji će ministrima biti predstavljen 2007. godine. Moraju se izbjeći suvišna pravila za doktorske programe.

Socijalna dimenzija

Socijalna dimenzija bolonjskog procesa je sastavni dio EHEA i neophodan uslov za atraktivnost i konkurentnost EHEA. Mi ponavljamo svoju predanost tome da kvaliteto visoko obrazovanje učinimo pristupačnim za sve i potcrtavamo potrebu za adekvatnim uslovima za studente, kako bi mogli završiti studije bez prepreka u vezi sa njihovom socijalnom i ekonomskom situacijom.

Mobilnost

Prepoznajemo da je mobilnost studenata i osoblja među svim zemljama učesnicama ključni cilj Bolonja procesa. Svjesni mnogih preostalih izazova koje treba prevazići, ponovno potvrđujemo naše zalaganje da pojednostavimo prenosivost grant sredstava i kredita, tamo gdje je to primjereno, putem zajedničke akcije, da mobilnost postane stvarnost unutar EHEA. Intenzivirat ćemo napore kako bismo otklonili prepreke mobilnosti putem jednostavnijeg dobijanja viza i radnih dozvola i ohrabrujući učešće u programima mobilnosti. Apelujemo na institucije i studente da koriste programe mobilnosti, zagovarajući potpuno priznavanje perioda studija u sklopu takvih programa.

Atraktivnost EHEA i saradnja sa drugim dijelovima svijeta

Evropsko područje visokog obrazovanja mora biti otvoreno i atraktivno za druge dijelove svijeta. Naš doprinos za dostizanje obrazovanja za sve bi trebao biti baziran na principima održivog razvoja i biti u skladu sa sadašnjim međunarodnim radom na razvoju smjernica za kvalitet kroz saradnju među državama u visokom obrazovanju. Ponavljamo da u međunarodnoj akademskoj saradnji moraju prevagnuti akademske vrijednosti.

Vidimo evropsko područje visokog obrazovanja kao partnera sistemima visokog obrazovanja u drugim regijama svijeta, stimulirajući uravnoteženu razmjenu studenata i osoblja i saradnju visokoškolskih ustanova. Potcrtavamo važnost interkulturalnog razumijevanja i poštivanja. Radujemo se povećanju razumijevanja bolonjskog procesa na drugim kontinentima, tako što ćemo dijeliti svoja iskustva procesa reforme sa susjednim regijama. Potcrtavamo potrebu za dijalogom o pitanjima od uzajamnog interesa. Vidimo potrebu za identificiranje partnerskih regija i intenziviranje razmjene ideja i iskustava sa tim regijama. Zahtijevamo od Bolonjske *Follow up* grupe da elaborira i usaglasi strategiju za vanjsku dimenziju.

IV REZIME O NAPRETKU ZA 2007. GODINU

Ovlašćujemo *Follow-up* grupu na kontinuiran i širok stocktaking proces kao i na pravovremene izvještaje za narednu ministarsku konferenciju. Očekujemo da će biti nastavljen *stocktaking* u polju sistema stepena, osiguranja kvalitete, te priznavanja diploma i perioda studija, i do 2007. godine ćemo u najvećoj mjeri dovršiti šrovedbu ova tri neposredna prioriteta.

Naročito bismo trebali obratiti pažnju na napredak u sljedećem:

- Provođenje standarda i smjernica za osiguranje kvaliteta, kao što je predloženo u izvještaju ENQA,
- provedbu državnih okvira za kvalifikacije,
- dodjeljivanje i priznavanje zajedničkih diploma, uključujući i nivo doktorata,
- kreiranje mogućnosti za fleksibilne metode učenja u visokom obrazovanju, uključujući procedure za priznavanje svih vrsta učenja.

Mi, također, ovlašćujemo *Follow-up* grupu za predstavljanje uporedivih podataka o mobilnosti osoblja i studenata, kao i za socijalnu i ekonomsku situaciju studenata u zemljama učesnicama, kao bazu za budući *stocktaking* i pravovremeno obavještavanje za narednu ministarsku konferenciju. Budući rezime će morati uzeti u obzir socijalne dimenzije, kao što je gore precizirano.

V PRIPREME ZA 2010. GODINU

Nadogradnjom dosadašnjih dostignuća u bolonjskom procesu, želimo uspostaviti evropsko područje visokog obrazovanja bazirano na principima kvaliteta i transparentnosti. Moramo brižno čuvati bogato kulturno nasljeđe i različitosti u doprinosu stvaranju društva baziranog na znanju. Obavezujemo se da ćemo održati principe javne odgovornosti za visoko obrazovanje u kontekstu kompleksnog modernog društva. Kako se visoko obrazovanje nalazi na raskršću između istraživanja, obrazovanja i inovacije, kao takvo je ključ evropske konkurentnosti. Kako se približavamo 2010. godini, obavezujemo se da ćemo visokoškolskim ustanovama osigurati da uživaju neophodnu autonomiju radi provedbe dogovorenih reformi i priznajemo potrebu održivog finansiranja institucija.

Evropsko područje visokog obrazovanja je strukturirano oko tri ciklusa, gdje svaki nivo ima funkciju pripreme studenta za tržište rada, za dalju izgradnju kompetencija i aktivno građanstvo. Generalni okvir za kvalifikacije, dogovoreni set evropskih standarda i smjernica za osiguravanje kvaliteta, priznavanje diploma i perioda studija su, također, ključne karakteristike strukture EHEA.

Podržavamo *follow up* strukture postavljene u Berlinu, sa uključivanjem *Education International (EI) Pan-European Structure* – Panevropska struktura visokog obrazovanja, *European Association For Quality Assurance in Higher Education (ENQA)* – Evropske asocijacije za osiguranje kvaliteta u visokom obrazovanju, i *Union of Industrial and Employers' Confederations of Europe (UNICE)* – Saveza konfederacije industrije i poslodavaca, kao novih konsultativnih članova *Follow up* grupe.

Kako bolonjski proces vodi ka uspostavljanju evropskog područja visokog obrazovanja, moramo razmotriti odgovarajuće aranžmane neophodne za pomoć stalnom razvoju i nakon 2010. godine, te zahtijevamo od *Follow-up* grupe da ispita ova pitanja.

Sljedeću ministarsku konferenciju ćemo održati u Londonu 2007. godine.

45 zemalja učestvuje u bolonjskom procesu i članice su Bolonja *follow-up* grupe, a to su: Albanija, Andora, Armenija, Azerbejdžan, Belgija (flemanska zajednica i francuska zajednica), Bosna i Hercegovina, Bugarska, Hrvatska, Kipar, Republika Češka, Danska, Estonija, Finska, Francuska, Gruzija, Njemačka, Grčka, Sveta Stolica, Madarska, Island, Irska, Italija, Latvija, Lihtenštajn, Litvanija, Luksemburg, Malta, Moldavija, Holandija, Norveška, Poljska, Portugal, Rumunija, Ruska Federacija, Srbija i Crna Gora, Slovačka Republika, Slovenija, Španija, Švedska, , Bivša Jugoslovenska Republika Maikedonija, Turska, Ukrajina i Velika Britanija. Evropska komisija je dodatni član Follow.up grupe sa pravom glasa.

Vijeće Evrope, Državne unije studenata u Evropi (ESIB), Panevropska struktura međunarodnog obrazovanja (EI), Evropsko udruženje za osiguranje kvaliteta u visokom obrazovanju (ENQA), Evropska asocijacija univerziteta (EUA), Evropsko udruženje institucija visokog obrazovanja (EURASHE), Evropski centar za visoko obrazovanje (UNESCO-CEPES) i Unija evropske konfederacije industrije i poslodavaca (UNICE) su konsultativni članovi *Follow-up* grupe.